

Інвестиційний клімат в Україні

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку й можливість модернізації на цій основі національної економіки.

Починаючи з 2001 року чистий щорічний приріст іноземного капіталу становив (млрд дол. США): 2001 — 0,68, 2002 — 0,92, 2003 — 1,32, 2004 — 2,25, 2005 — 7,84, 2006 — 4,72, 2007 — 7,94, 2008 — 6,18.

Разом із тим за підсумками 2008 року обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на одного мешканця України зріс із 94 дол. США у 2001 році до 775,3 дол. Загальний обсяг ПІІ, внесених в Україну, сягнув 35 723,4 млн дол. США, що на 20,9% більше від обсягу інвестицій на початок того ж року. Приріст ПІІ за підсумками 2008 року становить 10 911,1 млн дол. США, або на 25,3% більше, ніж у попередньому році. У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці, становить 6180,7 млн дол. США, або 77,9% рівня попереднього року.

Протягом 2008 року спостерігалася тенденція до нарощування обсягів ПІІ в економіку України. Водночас спад темпів їх приросту у третьому — четвертому кварталах порівняно з першим півріччям 2008-го, який пояснюється впливом світової фінансово-економічної кризи на рух капіталу, а також курсова різниця, що виникла у зв'язку з девальвацією офіційного курсу гривні до долара США та становила мінус 3,9 млрд дол. США, істотно вплинули на загальний показник притоку ПІІ.

Приріст іноземного капіталу у звітному році спостерігався на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, — на 2285,7 млн дол. США, операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг і надання послуг підприємцям — на 901,4 млн дол., торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів особистого вжитку — на 646,3 млн дол., будівництво — на 421,1 млн дол., а також на підприємствах переробної промисловості — на 115 млн дол. США.

Аналізуючи статистичні дані щодо напрямів вкладання іноземних інвестицій у

економіку України, слід зазначити, що більша їх частина спрямовується у промисловість (22,6%), у т. ч. переробну промисловість (19,4%), фінансову діяльність (20%). Ця тенденція сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, оскільки інвестиції йдуть на оновлення основних фондів і започаткування нових технологій виробництва.

В цілому результати інвестиційної діяльності свідчать, що Україна й досі приваблива для інвестицій. Утім, вона не залишилась осторонь світових процесів, і порушення макростабільності на зовнішніх ринках позначилося на внутрішніх процесах у нашій державі.

На сьогодні в Україні вже створено сприятливе правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, ця сфера регулюється законами України “Про інвестиційну діяльність”, “Про режим іноземного інвестування”, “Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб’єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження” тощо, якими передбачено:

- державну гарантію захисту інвестицій незалежно від форм власності;

- відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду й моральну шкоду, завданих інвесторам унаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України чи посадовими особами передбачених законодавством обов’язків щодо іноземного інвестора;

- повернення інвестиції іноземному інвесторові в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від цих інвестицій у грошовій чи товарній формі в разі припинення інвестиційної діяльності;

- застосування національного режиму валютного регулювання та справляння податків на території України до суб’єктів підприємницької діяльності або інших юридичних осіб, створених із участю іноземних інвестицій, незалежно від форми й часу їх внесення.

Протягом останніх років Україна успішно реалізувала низку практичних кроків, які сприяли активній інтеграції нашої держави

до світового економічного простору та зростанню її інвестиційної привабливості, а саме:

— підписано міждержавні угоди про сприяння і взаємний захист інвестицій із більш ніж 70-ма країнами світу;

— укладено 60 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування практично з усіма країнами СНД, Європи, багатьма державами Азії, Північної й Південної Америки та кількома країнами Африки;

— ратифіковано (у 2000 році) Вашингтонську конвенцію 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами й іноземними особами;

— 16 травня 2008 року Україна отримала статус члена СОТ;

— 28 січня 2009 року утворено Національне агентство України з іноземних інвестицій та розвитку (Укрззовнішінвест).

Найбільші компанії-інвестори: “Mittal Steel”, “Siemens”, “Volkswagen”, “Deutsche Telecom”, “Jabil Circuit and Electronics”, “Sony”, “Panasonic”, “Telenor”, “TNK-BP”, “Coca-Cola”, “Cargill”, “Carlsberg”, “Sun Interbrew”, “Kraft Foods”, “Nestle”, “Philip Morris”, “Reemtsma”, “Raiffeisen Bank”, “Erste Bank”, “HVB”, “ING Bank”, “BNP Paribas”, “EFG Group”, “McDonalds”, “Metro Cash & Carry”, “Billa”, “Paterson” та ін.

Усвідомлюючи важливість поліпшення інвестиційного клімату в Україні, головним завданням на короткострокову перспективу є вдосконалення необхідної правової й організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та формування основи збереження й підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для цього треба здійснити низку першочергових заходів із формування єдиних стратегічних цілей і послідовності економічних реформ, забезпечення незмінності й гарантованості захисту прав і свобод інвестора.

Слід наголосити, що нарощування інвестицій без структурних змін у економіці, без підпорядкування інвестиційної політики розв’язанню стратегічних завдань економічної політики держави не буде доцільним із точки зору підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Урядом України було розроблено і схвалено Програму діяльності Кабінету Міністрів України “Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток”, відповідно до якої одним із пріоритетних завдань уряду щодо подолання кризи є стимулювання інвестиційної діяльності, а саме: зменшення відтоку капіталу; активізація інвестиційної діяльності; сприяння зростанню рівня капіталізації національних заощаджень і обсягів ПІІ в Україну; створення умов для прискорення технологічної модернізації вітчизняного виробництва з метою підвищення його енергоефективності й конкурентоспроможності.

З метою активізації інвестиційної діяльності підприємств уряд спрямовує свої зусилля, зокрема, на створення нормативно-правової бази для заохочення вкладення довгострокових фінансових інвестицій; сприяння укладенню угод про розподіл продукції; формування системи інструментів розвитку інвестиційної діяльності підприємств та інвестиційного кредитування; залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проектів.

Поштовхом до нарощування інвестицій має стати створення сприятливих умов для дії ринкових регуляторів, а саме: захист прав власності, розвиток системи ринків і ринкових інструментів, розвиток інформаційної інфраструктури ринку тощо.

На виконання поставлених урядом завдань, із метою забезпечення стійкого зростання надходження інвестицій у економіку країни та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку, Мінекономіки розроблено такі нормативно-правові акти:

— *проект Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”*, яким передбачаються заходи щодо запобігання правопорушенням у сфері інвестиційної діяльності, визначення поняття й змісту інвестиційного проекту, запровадження порядку державної реєстрації та ведення державного реєстру інвестиційних проектів, впровадження яких підтримується державою; також законом визначаються види й заходи державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності;

— *проект Закону України “Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні”*, який визначає правові,

економічні й організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні, зокрема для регулювання відносин, що виникають при реалізації проектів у галузях будівництва автомобільних доріг, метрополітену та їх інфраструктури. Цей законопроект є рамковим та регулює відносини, пов'язані з підготовкою, виконанням і припиненням договорів, які укладаються в рамках державно-приватного партнерства, встановлює гарантії додержання прав і законних інтересів сторін цих договорів та декларує намір уряду вступати у відкриті й ділові відносини з бізнесом (приватними партнерами). Отже, ухвалення цього законопроекту буде позитивним сигналом для інвесторів про відкритість України не лише до діалогу, а й до конкретних дій.

Основною метою зазначеного законопроекту є створення умов для підвищення конкурентоспроможності державного сектору економіки шляхом ефективнішого використання державного майна, залучення інвестицій у економіку України, модернізацію промислової й соціальної інфраструктури, підвищення якості товарів, робіт і послуг. Очікується, що в разі реалізації Закону істотна частка інвестиційних потреб галузей економіки України буде забезпечена через прямі інвестиції та виконання інвестиційних зобов'язань приватними партнерами;

— *проект Закону України “Про індустріальні (промислові) парки”* — з метою створення на території України належних умов для забезпечення диверсифікації структури економіки регіонів, розвитку сучасної виробничої й ринкової інфраструктури, підтримки економічного розвитку територій, залучення інвестицій. Законопроектом визначаються правові засади створення та функціонування індустріальних (промислових) парків на території України.

Законопроектом також передбачено норми щодо державної підтримки діяльності індустріальних (промислових) парків, яка полягає в наданні фінансової допомоги шляхом повної або часткової компенсації процентної ставки за залученими в національній валюті банківськими кредитами для виконання робіт із будівництва доріг та потужностей із водопостачання, водовідведення, каналізації й очистки води, з упровадження передових енерго- й ресурсозберігаючих технологій,

переробки побутових і виробничих відходів на термін 5 років від початку реалізації програми (бізнес-плану); застосуванні додаткової норми прискореної амортизації нових основних фондів групи 3 в межах виконання програми (бізнес-плану) створення й діяльності промислового парку;

— *проект Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”* (щодо угод про розподіл продукції), спрямований на вдосконалення законодавства України у сфері надкористування й інвестиційної діяльності. Зазначений законопроект уточнює правові основи відносин, які виникають у процесі здійснення українських та іноземних інвестицій у пошук, розвідку й видобування корисних копалин у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони. Проектом передбачається внесення змін і доповнень до Закону України “Про угоди про розподіл продукції”, Митного й Земельного кодексів України в частині врегулювання та уточнення деяких правових відносин, що виникають у процесі укладання, виконання і припинення дії угод про розподіл продукції;

— *Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової програми розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення формування та реалізації державної інноваційної політики та моніторингу стану розвитку інноваційної економіки”* від 07.05.2008 № 439 — із метою створення національного інформаційного ресурсу для інформаційно-аналітичного забезпечення формування й реалізації державної інноваційної політики;

— *Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про внесення змін у план заходів щодо виконання Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002—2010 роки”* від 10.09.2008 № 1179-р, яким вносяться зміни у план заходів, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.08.2002 № 440-р, відповідно до пропозицій, наданих міністерствами, іншими центральними й місцевими органами виконавчої влади, головною метою яких є забезпечення виконання положень Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002—2010 роки, зокрема в частині забезпечення прозорості процедури прийняття рішень органами

виконавчої влади, стимулювання довготермінового банківського кредитування, усунення структурних деформацій у економіці, розвитку інфраструктури внутрішнього ринку, розвитку фондового ринку;

— *Постанова Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо удосконалення роботи органів виконавчої влади з інвесторами”* від 26.11.2008 № 1024 — із метою вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади з інвесторами шляхом створення єдиного інституційного механізму сприяння досудовому врегулюванню спорів між інвесторами й органами виконавчої влади, а також вдосконалення роботи рад із питань залучення іноземних інвестицій при Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київській і Севастопольській міських держадміністраціях.

Очікується, що застосування такого механізму позитивно вплине на регіональний і національний інвестиційний клімат, а також створить додаткові умови для конструктивного діалогу між суб’єктами господарювання й органами виконавчої влади обласного рівня щодо вирішення питань, пов’язаних із провадженням інвестиційної діяльності, а також забезпечить: можливість здійснення кваліфікованої оцінки й вироблення пропозицій щодо розв’язання спору з інвестором; відкритість і прозорість процесу прийняття рішення щодо досудового врегулювання спору з інвестором, можливість залучення до розв’язання спору виконавчих органів влади всіх рівнів.

Крім того, 10 листопада 2008 року підписано Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Сполучених Штатів Америки стосовно відновлення роботи в Україні Корпорації закордонних приватних інвестицій США (Overseas Private Investment Corporation — OPIC), яка здійснює діяльність зі страхування американських приватних інвестицій за кордоном. Підписання Меморандуму є першим кроком для здійснення подальших заходів щодо практичного запровадження механізмів врегулювання спірних питань із OPIC та свідчить про наміри уряду Сполучених Штатів Америки стосовно подальшого співробітництва, залучення в Україну інвестицій, передових технологій і управлінського досвіду.

Також урядом України в м. Києві 27.12.2006 підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) та 26.03.2008 — Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2006 року). Підписані угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина є рамковими та, відповідно до підпункту “в” пункту 2 статті 9 Закону України “Про міжнародні договори України”, потребують ратифікації Верховною Радою України.

Законопроекти “Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року)” від 19.06.2008 реєстр. № 0068 та “Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2006 року)” від 21.08.2008 реєстр. № 0090 схвалено Верховною Радою України 29.10.2008.

Ухвалення законів України продовжує співпрацю двох сторін у економічній і фінансовій сферах, надає нашій державі можливість отримати додаткові джерела фінансування для важливих соціальних та інвестиційних проєктів на вигідних умовах, зокрема дає змогу одержати від Федеративної Республіки Німеччина кошти, необхідні для реалізації ряду проєктів, спрямованих на забезпечення підтримки малих і середніх підприємств, сприяння розвитку соціальної інфраструктури, проведення досліджень, удосконалення діяльності у сфері підвищення енергоефективності та застосування інших заходів зі стимулювання соціально-економічного розвитку.

Варто сказати і про створення Ради інвесторів при Кабінеті Міністрів України. На початку 2008 року затверджено її персональний склад, до якого увійшло близько 40-ка представників бізнесу.

Зазначені заходи щодо вдосконалення державної інвестиційної політики спрямовані на якісну зміну структури національної економіки та реалізацію інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку.